

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze
2008

Posudek bakalářské práce Moniky Brenišínové: Význam zobrazení Posledního soudu v české nástěnné malbě 14. století

Posudek vedoucí práce: dr. Blanky Altové, FHS UK

Práce v rozsahu 50 stran vlastního textu a s kompletní obrazovou přílohou je po formální stránce výborně zpracovaná a upravená.

Z hlediska obsahu je taktéž výborně strukturovaná a účelně vystupňovaná. Výborně jsou zvoleny i širší záběry a metodický přístup.

Téma si studentka vybrala sama dle svého dlouholetého zájmu o poslední věci člověka a jejich odraz ve výtvarném umění středověku a připravovala se na něj v průběhu uplynulých tří let obdobně zaměřenými tématy seminárních prací v kurzech dějin umění i volbou knihy ke skeletovému překladu. Na samotné práci také pracovala dlouho, ovšem s delšími odmlkami. Studentka vždy znenadání posílala ke konzultaci větší bloky textu, které bylo zapotřebí přestrukturovat, upřesnit cíl práce a metodu apod. Pokud se nepletu, začínaly jsme psát bakalářskou práci vždy od začátku asi třikrát.

Když počátkem června letošního roku poslala 18 stran - Úvod a první tři kapitoly, byla jsem velmi spokojená, jak si téma vymezila, s jakým přehledem pracovala s literaturou i jak se metodicky připravila, a že konečně zúročila tu dlouhou přípravu. Dohodly jsme se jak v práci pokračovat. Poté pracovala na popisech a fotodokumentaci děl v jednotlivých lokalitách. Na přelomu srpna a září jsme se setkaly nad tím, co je třeba doplnit, opravit apod., pak už v konzultacích opět polevila, takže jsem před odevzdáním viděla jen dílčí výsledky ze 4. kapitoly, ke kterým jsem posílala vzápětí komentáře. Celou práci jsem měla k dispozici až po jejím odevzdání.

Popisuji tento průběh podrobně, protože se mi práce jeví nakonec jako nevyrovnaná. K těm prvním 18 stranám nemám žádné výhrady, naopak si myslím, že jsou velmi zdařilé a takřka na publikovatelné úrovni. Zároveň velmi slibně naznačují komplexní přístup k tématu z pozice historie, kulturní antropologie i dějin umění a opravdové pochopení významu výtvarného díla ve středověku. Oceňuji, jak si studentka všímá „omezenosti“ dějin umění v přístupu k výtvarnému dílu a pociťuje potřebu ikonografickou – ikonologickou metodu rozšířit využitím metody percepční a ve výkladu díla pak i uplatněním zhuštěného popisu symbolické antropologie.

Tyto naprosto dobře pochopené metody uplatnila pak i v popisu a výkladu konkrétních děl ve 4. kapitole. Je však z formulace a strukturování textu zřejmé, že tyto kapitoly dělala už ve větším spěchu a se slabším soustředěním, neupřesnila ani některá místa, na která byla v komentářích upozorněna, viz. např. za jakých okolností mohl získat měšťan Budek erb, a tedy proč tolik úsilí věnoval jeho prezentaci, nebo do jaké míry bylo ve 14. století nové zobrazování kostlivců a jaké to mělo příčiny. Zejména podkapitola 4. 4. o Posledním soudu na Zlaté bráně Svatovítské katedrály by vyžadovala ještě pečlivější práci s literaturou, na kterou se v poznámkách odkazuje a zpřehlednění popisu a výkladu (zbytečně se tyto postupy prolínají a proto i některá tvrzení opakují – viz. např. zdůvodnění výběru techniky mozaiky). U tohoto tématu bylo také zapotřebí podtrhnout souvislost mezi orientací hlavního vstupu –

hrobem sv. Václava – významem Svatováclavské kaple – Zlaté brány – sochařské výzdoby Staroměstské mostní věže Karlova mostu (viz Stejskal, Bažant i moje upozornění). V těchto kapitolách také místy používá výrazy - vazby, které by zřejmě při pozornější práci nepoužila, např. „široké masy“ (s. 29) nebo „malby /v Průhonicích, Černovičkách/ slouží širší veřejnosti a proto mají lidovější charakter“ (s. 39). V jakých kulturních souvislostech se používá pojem „lidový“? Obdobně by při soustředěnější práci asi bez dalšího vysvětlení neuvědla, že „katedrála Sv. Víta byla založena 1344“, ale uvědomila by si, že to byl pouze její nový chór, že katedrála má svou mnohem starší historii (s. 29).

Více péče bych také očekávala při zhodnocení literatury (kap. 5), jednak že se více zmíní o stěžejním titulu, se nímž pracovala, o knize M. Zlatohlávka, kterou navíc z nepochopitelných důvodů zařazuje spolu s knihou M. Pastoreaua mezi prameny(!). V titulech, které hodnotí bych očekávala, že bude uvádět roky jejich prvního vydání a pak českého překladu, ale hlavně se zaměří na jejich konkrétní přínos ke svému tématu, např. i tím, že uvede, z jakých pramenů ten či onen autor vycházel (písemných – hmotných) – viz např. značné rozdíly mezi „informacemi“ ze zobrazení Posledního soudu a z písemně zachycených pramenů k tomuto tématu, na něž upozorňuje Gurevič v kritice Arièse. Při rozlišování pramenů podle druhů, by si také uvědomila, co by měla ve své práci zařadit mezi prameny – zobrazení Posledního soudu, která studovala!

Závěry, které studentka formuluje v podkapitole 4. 5. a pak v kapitole 5. a samotném závěru práce, neodpovídají stanoviskům mediavelistů, o které se opírá ve 2. – 3. kapitole (a nepodrobuje je kritice). Duby, Gurevič, Le Goff aj. se shodují v tom, že středověké umělecké dílo nezobrazuje to, co bylo, ale to, co by být mělo, proto je také důležité zjistit kdo a k jakému účelu dílo objednal. To by pak nebylo možné psát, že obrazy svědčí např. o tom, že se „středověký člověk nebál ani tolik vlastní smrti, jako spíše toho, že skončí v pekle.“ Domnívám se, že středověký člověk se smrti bál (stejně jako každý jiný), ale že ty obrazy vznikaly proto, aby tento přirozený strach ze smrti oslabily a vedly člověka spíše k tomu, že by se měl bát pekla a usilovat o spásu. A to je podle mého zásadní rozdíl v použití výtvarného díla jako pramene poznání středověku. Přijetí tohoto hlediska by pak zmírnilo i formulaci některých dalších hypotetických tvrzení, která se v práci hojně vyskytují, že ve středověku něco bylo tak či onak, nebo že si středověký člověk myslel to či ono, v pravděpodobnější závěr, že to zřejmě tak mohlo být nebo si to zřejmě mohl myslet, cítit apod.

Práci doporučuji k obhajobě, vzhledem k její výborné úvodní části (která je na úrovni prací hodnocených 50 body) bych ji hodnotila s ohledem na klesající kvalitu 4., 5. kap. v rozsahu 40 - 45 bodů, ale závěrečné hodnocení nechám až po obhajobě, protože čekám, jak Monika Brenišínová vysvětlí, podle mého mínění dost zásadní názorový rozkol mezi stanovisky, o která se opírá ve 2.,3. kap. a závěrem své práce a jak charakterizuje výtvarné dílo jako pramen, ze kterého ve své práci vychází.

Blanka Altová

V Trstěnici dne 12. 10. 2008